

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

21 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Monika Koba

SSN Grzegorz Misiurek

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 21 lutego 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
z 14 grudnia 2021 r., I ACa 636/21,
w sprawie z powództwa A.D. i B.D.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,

1. oddala skargę kasacyjną.

**2. zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę 5400 zł
(pięć tysięcy czterysta) tytułem zwrotu kosztów postępowania
kasacyjnego, wraz z odsetkami w wysokości odsetek
ustawowych, w przypadku opóźnienia, rozpoczynającego bieg po
upływie tygodnia od dnia doręczenia pozwanemu odpisu
niniejszego wyroku.**

Monika Koba

Dariusz Zawistowski

Grzegorz Misiurek

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 11 czerwca 2021 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie stwierdził, że umowa kredytu na cele mieszkaniowe [...] zawarta 5 czerwca 2008 r. pomiędzy powodami A.D. i B.D., a Bank1 S.A. w W., jest nieważna, a także zasądził od pozwanego Bank S.A. w W. solidarnie na rzecz powodów kwotę 315 997,95 zł ustawowymi odsetkami za opóźnienie.

Sąd Okręgowy ustalił, że powodowie zawarli z Bank1 S.A. umowę kredytu na cele mieszkaniowe [...]. Na podstawie tej umowy Bank1 S.A. udzielił powodom kredytu w kwocie 500 000 zł, denominowanego we frankach szwajcarskich (CHF) na okres 360 miesięcy, na potrzeby sfinansowania budowy budynku mieszkalnego jednorodzinnego. Kwota kredytu denominowanego w CHF lub transzy kredytu miała być określona według kursu kupna dewiz dla tej waluty zgodnie z „Tabelą kursów” obowiązującą w banku, w dniu wykorzystania kredytu lub transzy kredytu (§ 2 i 3 umowy). Kredyt miał być wypłacony w 4 transzach, w złotych polskich, przy przeliczeniu wysokości transzy według kursu kupna CHF zgodnie z „Tabelą kursów” obowiązującą w Banku w dniu wykorzystania danej transzy (§ 4 ust. 1 i 1a umowy). W § 9 ust. 2 umowy postanowiono, że kredytobiorca zobowiązuje się do spłaty kredytu wraz z odsetkami w 352 ratach miesięczny w dniu 28 każdego miesiąca, począwszy od 30 marca 2009 r. Wysokość rat kapitałowo-odsetkowych określona jest w CHF, a spłata jest dokonywana w złotych po przeliczeniu rat kapitałowo-odsetkowych według kursu sprzedaży dewiz dla CHF zgodnie z „Tabelą kursów” obowiązującą w banku w dniu spłaty.

Kredytobiorcy oświadczyli, że w związku z zaciągnięciem kredytu denominowanego zostali poinformowani przez bank o ryzyku związanym ze zmianą kursów walut oraz rozumieją wynikające z tego konsekwencje i akceptują zasady funkcjonowania kredytu denominowanego, w szczególności zasady dotyczące określenia kwoty kredytu w walucie wskazanej w § 2 umowy, sposobu uruchomienia i wykorzystania kredytu określone w § 4 umowy oraz warunki spłaty. Kwota kredytu została wypłacona w walucie polskiej, w czterech transzach. Kredytobiorcy spłacali raty kredytu w walucie polskiej zgodnie z postanowieniami umownymi oraz

w wysokości każdorazowo wskazanej w kierowanych do nich zawiadomieniach o wysokości rat.

W okresie spłaty zobowiązania kurs franka szwajcarskiego sukcesywnie wzrastał. W dniu uruchomienia kredytu wynosił 2,06 zł, a w dniu 28 sierpnia 2020 r. 4,13 zł. Wzrost kursu franka szwajcarskiego miał relatywne przełożenie na wysokość spłacanych przez kredytobiorców rat. Bank S.A. w W. został następcą prawnym Bank1 S.A. w W.

Sąd Okręgowy uznał, że roszczenie główne zasługiwało na uwzględnienie w całości, a jego podstawą prawną jest art. 189 k.p.c. Stwierdził, że strony łączyła umowa kredytu w kwocie 500.000 zł, denominowanego do CHF. W umowie określone zostały zasady spłaty kredytu przez kredytobiorcę w ratach kapitałowo-odsetkowych, płatnych w walucie polskiej. Sąd Okręgowy ocenił, że powodowie w praktyce nie mieli możliwości wyboru waluty w jakiej nastąpi wypłata kredytu. Postanowienia § 4 umowy kredytu nie podlegały negocjacjom stron i zostały narzucone przez bank. Pozwany nie przedstawił dowodu świadczącego, że powodowie mieli możliwość wyboru waluty, w której wypłacony zostanie kredyt. Nie wskazał bowiem postanowienia regulaminu lub umowy, które przyznawałby takie uprawnienie powodom.

Sąd pierwszej instancji przywołując treść art. 385¹ § 1 k.c. wskazał przesłanki uznania postanowienia umowy za abuzywne i podkreślił, że zgodnie z art. 385 § 2 k.c. oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny. Oznacza to, że dla oceny abuzywności postanowienia nie mają znaczenia okoliczności, które zaistniały po zawarciu umowy. Kontrola abuzywności postanowień umowy wyłączona jest jedynie w przypadku, gdy postanowienie umowne zostało indywidualnie uzgodnione z konsumentem oraz postanowienie umowne określa główne świadczenia stron i jest sformułowane w sposób jednoznaczny.

Sąd Okręgowy uznał za bezsporne, że powodowie zawierając z pozwanym umowę kredytu byli konsumentami. Zawarta przez strony umowa miała na celu

sfinansowanie zakupu działki pod budowę domu. Kwestionowane przez powodów postanowienia umowy nie zostały z nimi uzgodnione indywidualnie. Zgodnie z art. 385¹ § 3 k.c. niezgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. W rozpoznawanej sprawie umowa kredytowa została przygotowana przez pracowników banku, a pozwany nie przedstawił dowodu, że w czasie zawierania umowy miały miejsce negocjacje, które mogłyby wpłynąć na treść klauzul przeliczeniowych. Pozwany ograniczył się jedynie to gołosłownego twierdzenia, że treść umowy mogła być indywidualnie uzgodniona przez strony. Nie przedstawił jednak na tę okoliczność żadnego dowodu. Powodowie nie mieli wpływu na treść postanowień dotyczących przeliczenia kwoty kredytu oraz przeliczania rat kapitałowo-odsetkowych. Powodowie nie mieli też możliwości negocjacji postanowień dotyczących ustalania wysokości kursów walut obowiązujących w pozwanym banku.

Warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodując znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron, ze szkodą dla konsumenta, (art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13). Przesłanki sprzeczności z dobrymi obyczajami i rażącego naruszenia interesów konsumenta muszą być spełnione łącznie. Za sprzeczne z dobrymi obyczajami należy uznać wprowadzenie do umowy klauzul godzących w równowagę kontraktową. Rażące naruszenie interesów konsumenta polega na nieusprawiedliwionej dysproporcji praw i obowiązków na jego niekorzyść. Sąd Okręgowy uznał, że postanowienia umowy dotyczące przeliczania kursów walut na podstawie tabeli kursowych są sprzeczne z dobrymi obyczajami. Na podstawie tych postanowień pozwany bank uzyskał prawo do samodzielnego ustalenia kursu walut, który wpływał na wysokość zarówno wypłaconego kredytobiorcom kredytu jak i poszczególnych rat kapitałowo-odsetkowych. Jednocześnie kredytobiorcy nie mieli wiedzy, w jaki sposób kurs ten został ustalony, co powodowało, że nie mieli świadomości, jaka jest pozostała do spłacenia kwota kredytu oraz jaka będzie wysokość raty kapitałowo-odsetkowej. Zatem nie byli w stanie przewidzieć wysokości swojego zobowiązania i zweryfikować, czy wysokość

zobowiązania ustalona przez pozwany bank została prawidłowo obliczona. Ponadto nie wyjaśniono kredytobiorcom, jakie skutki dla wysokości ich zobowiązania wystąpią w sytuacji, gdy dojdzie do znacznej zmiany kursu franka szwajcarskiego.

W ocenie Sądu Okręgowego sam fakt, że powodowie podpisali umowę, która zawierała postanowienia odnoszące się do kursów walutowych nie świadczy o aprobowaniu przez powodów sposobu ustalenia kursu waluty przez pozwany bank. Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że w orzecznictwie sądowym uznaje się za niedozwolone takie postanowienia umowy kredytu, w których kwestię ustalania wysokości rat kredytu i oprocentowania kredytu powiązanego z kursem franka szwajcarskiego lub innej waluty obcej pozostawiono uznaniu banku, w sposób niepozwalający konsumentowi z góry przewidzieć, jaką wysokość kwoty kredytu i oprocentowania będzie musiał zapłacić w okresie obowiązywania umowy. Konsumenci, na skutek zastosowanych przez bank mechanizmów ustalania kursu kupna i sprzedaży franka szwajcarskiego, pozostawiających bankowi pełną swobodę, zostali też de facto obciążeni ukrytą prowizją o niesprecyzowanej wysokości. Bank poprzez arbitralne wyznaczanie kursu waluty uzyskał prawo do niczym nieskrępowanego decydowania o wysokości zadłużenia powodów, którzy z kolei zostali zobowiązani do bezwarunkowego podporządkowania się jego decyzjom. Tego rodzaju postanowienia zapewniają przewagę przedsiębiorcy.

W ocenie Sądu Okręgowego zaoferowany powodom produkt bankowy zawierał postanowienia abuzywne skrajnie niekorzystne dla powodów, zaś bank nie przedstawił w sposób wyczerpujący mechanizmu ustalania kursu waluty przyjętego do obliczenia rat kredytu, ani skali ryzyka, z jakim wiązało się zaciągnięcie zobowiązania w CHF. Należało ustalić, czy postanowienia te określały główne świadczenia stron oraz czy zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Przez główne świadczenia stron należy rozumieć takie postanowienia umowy, bez których nie doszłoby do jej zawarcia. Sąd Okręgowy odwołał się do orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE i orzecznictwa Sądu Najwyższego, zgodnie z którymi klauzule dotyczące ryzyka wymiany walut określają główny przedmiot umowy kredytu.

Zgodnie z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. postanowienia umowy uznane za abuzywne nie wiążą konsumenta, a strony są związane umową w pozostałym zakresie. Sąd

Okręgowy przyjął, że nie jest możliwe konwalidowanie postanowień abuzywnych przez stronę powodową, gdyż głównym roszczeniem było stwierdzenie nieważności całej umowy. Sankcja w postaci nieważności umowy powoduje, że umowę traktuje się tak, jakby nigdy nie była zawarta. Konsekwencją tego jest obowiązek zwrotu wzajemnych świadczeń stron. Co do zasady, kredytobiorca powinien więc zwrócić bankowi otrzymaną od niego kwotę kapitału, bez odsetek i kosztów dodatkowych, bank zaś powinien zwrócić kredytobiorcy wszelkie wpłacone przez niego raty kredytowe. Podstawą prawną roszczenia w takim przypadku jest art. 405 k.c. w związku z art. 410 k.c. Powstają w takiej sytuacji dwa stosunki prawne i każda ze stron ma roszczenie o zwrot świadczenia na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu.

W ocenie Sądu Okręgowego wysokość dochodzonego roszczenia wynikała wprost z dokumentów złożonych do akt sprawy. Powodowie spłacają raty kredytu od ponad 10 lat, zaś roszczenie o zapłatę sformułowali na kwotę 315.997,95 zł, stanowiącą sumę wpłat dokonanych na rzecz pozwanego z tytułu nieważnej umowy w okresie kredytowania, w tym spłaconych rat, odsetek, prowizji i opłat. Należało zatem uznać, że zapłacona przez powodów kwota 315.997,95 zł stanowi bezpodstawne wzbogacenie pozwanego i jako nienależne świadczenie należało ją zasądzić na rzecz powodów. Żądanie zapłaty odsetek ustawowych za opóźnienie znajdowało podstawę w art. 455 k.c. i 481 k.c.

Wyrokiem z dnia 14 grudnia 2021 r. Sąd Apelacyjny w Szczecinie oddalił apelację pozwanego. Uznał, że Sąd pierwszej instancji w granicach wniosków stron przeprowadził wszystkie dowody niezbędne do rozstrzygnięcia sprawy, a następnie poddał je prawidłowo ocenie, w ramach wyznaczonych dyspozycją art. 233 § 1 k.p.c. i w oparciu o tak zgromadzony i oceniony materiał dowodowy poczynił trafne ustalenia faktyczne, które Sąd Apelacyjny przyjął za własne. Sąd drugiej instancji uznał za nieuzasadnione zarzuty naruszenia art. 227 w zw. z art. 278 k.p.c. i art. 235² k.p.c., art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. i art. 233 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy ocenił bowiem dowody zgodnie z zasadami logiki oraz doświadczenia życiowego i na ich podstawie wyciągnął trafne wnioski. Dotyczyło to zwłaszcza okoliczności faktycznych związanych z zakresem udzielonej powodom informacji dotyczącej treści zawieranej przez strony umowy kredytu.

Sąd Apelacyjny uznał, że powodowie są konsumentami w rozumieniu art. 22¹ k.c. Zgodnie zaś z art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Badanie, czy postanowienie umowne jako niedozwolone (abuzywne) i nie wiąże konsumenta, jest procesem dwuetapowym. Po pierwsze (art. 385¹ § 1 zdanie pierwsze k.c.) należy stwierdzić, czy postanowienie kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (przesłanka pozytywna) i nie zostało indywidualnie uzgodnione z konsumentem (przesłanka negatywna). Oba te warunki muszą zostać spełnione kumulatywnie. Jeżeli spełniona została przesłanka pozytywna i jednocześnie nie występuje przesłanka negatywna, należy przejść do etapu drugiego, bowiem w świetle art. 385¹ § 1 zdania drugiego k.c. nawet postanowienie kształtujące prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszające jego interesy i nieuzgodnione z nim indywidualnie będzie wiązało konsumenta, jeśli określa ono główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostało sformułowane w sposób jednoznaczny.

Sąd Apelacyjny uznał, że klauzula indeksacyjna zawarta w § 2 ust. 2 umowy - podobnie jak wszystkie inne postanowienia umowy i ogólnych warunków kredytowania odwołujące się do bankowej tabeli kursów walut obcych – zwłaszcza zawarte w § 4 ust. 1a, § 9 ust. 2, § 12 ust. 2 – mają charakter niedozwolony. Jako rażąco sprzeczne z interesem konsumenta należy uznać już samo skonstruowanie mechanizmu ustalania wartości świadczenia jednostronnie przez bank. Mechanizm ten narusza równość kontraktową, dając przedsiębiorcy wpływ na kształtowanie obowiązków umownych konsumenta. Taka konstrukcja narusza też dobre obyczaje.

Pozwany nie sprostął ciężącemu nań na podstawie art. 385¹ § 4 k.c. obowiązкови dowiedzenia, że postanowienia umowne zostały z powodami uzgodnione indywidualnie. Przesłuchanie powodów nie pozostawia wątpliwości, że umowa kredytu zawarta między stronami była typową umową adhezyjną. Wybór powodów ograniczał się do zaakceptowania warunków narzuconych przez

pozwanego bądź do rezygnacji z zawarcia umowy. Sąd drugiej instancji stwierdził, że Sąd Okręgowy słusznie przyjął, iż klauzule dotyczące ryzyka wymiany walut określają główny przedmiot umowy kredytu. Podkreślił, że w orzecznictwie dominuje obecnie pogląd, akceptowany także przez Sąd Apelacyjny, iż zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej klauzule kształtujące mechanizm indeksacji określają główne świadczenie kredytobiorcy. W konsekwencji w ten sposób należy też ocenić postanowienie stanowiące część mechanizmu indeksacyjnego, określające sposób oznaczenia kursu miarodajnego dla przeliczenia waluty.

Sąd Apelacyjny uznał za bezzasadne zarzuty apelacji w części, w której pozwany kwestionował ocenę prawną sądu pierwszej instancji dotyczącą wpływu zastrzeżenia w umowie klauzuli abuzywnej na ważność umowy. Zastosowanie abuzywnej klauzuli dotyczącej ustalania wysokości świadczenia kredytodawcy i kredytobiorcy w walucie polskiej stanowi bowiem samoistną i wystarczającą przesłankę nieważności umowy w kontekście jurydycznym, tworzonym przez normy prawa materialnego interpretowane zgodnie z normami prawa europejskiego tworzącymi system ochrony konsumenta

Artykuł 6 Dyrektywy Rady 93/13/EWG wymaga, by przepisy prawa krajowego interpretowane były w taki sposób, żeby skutkiem wyeliminowania klauzuli umownej o nieuczciwym charakterze było przywrócenie sytuacji prawnej i faktycznej, w jakiej znajdowałby się konsument w przypadku braku istnienia tego nieuczciwego warunku. Istotne jest jednak, że jeżeli zostanie stwierdzone, iż warunek jest nieuczciwy, a umowa bez takiego warunku nie może dalej istnieć, przepis art. 6 dyrektywy wymaga takiej interpretacji norm prawa krajowego, która pozwoli na stwierdzenie nieważności umowy także w przypadku, gdy prawo krajowe sankcji nieważności nie przewiduje. W świetle art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 nieuczciwe postanowienia w umowie zawartej przez przedsiębiorcę z konsumentem nie są wiążące dla konsumentów, na warunkach określonych w prawie krajowym państw członkowskich, a umowa pozostaje wiążąca dla stron, jeżeli może obowiązywać bez nieuczciwych postanowień. Wykładnia tego przepisu - zgodna z dokonywaną przez TSUE wykładnią prawa unijnego - powoduje, że umowę zawierającą klauzulę abuzywną, w kształcie objętym sporem w rozpoznawanej sprawie, należy uznać za

nieważną w całości, chyba że konsument w sposób świadomy oświadczy wyraźnie, iż wyraża wolę utrzymania umowy w mocy. Brak takiego oświadczenia nakazuje zastosowanie art. 58 § 1 k.c.

W świetle art. 58 § 1 k.c. i 385¹ k.c. należy oceniać, czy po wyeliminowaniu klauzuli uznanej za abuzywną możliwe jest dalsze obowiązywanie umowy. Eliminacja klauzuli określającej główne świadczenie stron wpływa istotnie na treść stosunku prawnego, co powoduje konieczność oceny następstw prawnych utrzymania w mocy umowy w pozostałej części. W ocenie Sądu drugiej instancji wyeliminowanie postanowień uznanych za niedozwolone, zawartych przede wszystkim w § 2 ust. 2, § 2 ust. 3, § 4 ust. 1a, § 9 ust. 2 umowy kredytu, dotyczących sposobu przeliczenia wypłaconego kredytu, powoduje, że umowa w tak ustalonym kształcie nie mogła być utrzymana, albowiem nie byłoby znane kryterium, w oparciu o które suma pieniężna wyrażona w walucie polskiej, stanowiąca przedmiot świadczenia banku, miałaby zostać przeliczona na walutę obcą. Z tego względu wyeliminowanie powyższych postanowień umownych uniemożliwia wykonywanie umowy kredytu w kształcie ustalonym przez strony.

Sąd drugiej instancji uznał, że w okolicznościach rozpoznawanej sprawy nie budzi wątpliwości, iż powodowie, którzy byli reprezentowani przez profesjonalnego pełnomocnika umocowanego do składania także oświadczeń materialnoprawnych, w toku postępowania konsekwentnie domagali się uznania umowy za nieważną. Powodowie świadomi skutków nieważności umowy domagali się uwzględnienia powództwa w pierwotnym kształcie, powołując się na bezskuteczność klauzul przeliczeniowych i nie godzili się na utrzymanie umowy kredytu w pozostałym zakresie. Kierując się stanowiskiem powodów Sąd Apelacyjny uznał, że zgodne z interesem konsumenta jest w realiach sprawy stwierdzenie nieważności umowy kredytu. Przyjąć bowiem należy, że powodowie mają czytelny obraz własnej sytuacji ekonomicznej i jednocześnie świadomość skutków, jakie wiążą się z obowiązkiem zwrotu sumy uzyskanej w wykonaniu umowy według przepisów o nienależnym świadczeniu. Skoro mimo tego uznali, że w ich interesie leży unieważnienie umowy, to oświadczenie powodów należało uwzględnić przy rozstrzygnięciu.

Sąd Apelacyjny podobnie jak Sąd Okręgowy stanął na stanowisku, że wobec uznania spornych postanowień za abuzywne i ich znaczenia dla określenia świadczeń stron wynikających z umowy oraz oświadczenia powodów, poddanego ocenie według opisanych wzorców należało stwierdzić, że umowa kredytowa jest nieważna na podstawie art. 58 § 1 k.c., interpretowanego w zgodzie z postanowieniami art. 6 Dyrektywy 93/13/EWG).

W konsekwencji trafne było również orzeczenie Sądu Okręgowego w przedmiocie roszczenia o zapłatę. Sąd pierwszej instancji zasadnie zastosował w tej mierze przepisy art. 410 § 1 i 2 w związku z art. 405 k.c. Następstwem ustalenia nieważności umowy jest powstanie roszczenia o zwrot świadczenia spełnionego na podstawie tej umowy jako świadczenia nienależnego. W przypadku powodów przysługiwało im roszczenie o zwrot świadczeń spełnionych z tytułu rat kredytu, prowizji i opłat, przy czym było bezsporne, że w okresie objętym żądaniem pozwu świadczenie spełnione przez powodów wyniosło kwotę 315 997,95 zł.

W skardze kasacyjnej pozwany zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, art. 385¹ § 2 w zw. z 385¹ § 1 k.c., art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c., art. 358 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. XLIX ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Przepisy wprowadzające kodeks cywilny oraz art. 41 ustawy z dnia 29 kwietnia 1936 r. - Prawo wekslowe, art. 385¹ § 1 i 2 k.c. i art. 6 ust. 1 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z 385¹ § 1 k.c. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie powództwa w całości, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Artykuł 45 ust. 1 Konstytucji gwarantuje każdemu prawo do rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Podobną gwarancję zawiera art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Orzekanie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony na mocy ustawy stanowi podstawę prawa do rzetelnego procesu, które należy do praw podstawowych jednostki. Nakłada to na

każdy sąd obowiązek zbadania z urzędu, czy jego skład nie stoi na przeszkodzie zapewnieniu stronom postępowania realizacji prawa do rzetelnego procesu. Dla dokonania oceny, czy określony skład sądu spełnia wskazane wyżej wymogi pozwalające uznać go za sąd, kluczowe są kryteria obejmujące podstawę prawną jego działania, w tym sposób, w jaki skład sądu został utworzony.

Zgodnie z art. 19 ust. 1 akapit drugi Traktatu o Unii Europejskiej (TUE) każde państwo członkowskie, kształtując samodzielnie strukturę organów wymiaru sprawiedliwości, powinno zapewnić, by organy orzekające – jako „sądy” w rozumieniu prawa Unii – w kwestiach związanych ze stosowaniem lub wykładnią tego prawa odpowiadały wymogom skutecznej ochrony prawnej, w tym zwłaszcza wymaganiu niezawisłości i ustanowienia na podstawie ustawy. W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, w ślad za judykaturą Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na tle art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie, dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r., nr 61, poz. 284, dalej – „EKPCz”), wskazuje się, że wymaganie ustanowienia sądu na podstawie ustawy odnosi się nie tylko do podstawy prawnej funkcjonowania sądu jako organu władzy publicznej, lecz także konkretnego składu orzekającego. Wymaga to uwzględnienia wszystkich przepisów prawa krajowego, które mogą rzutować na to, że uczestnictwo w składzie orzekającym konkretnych sędziów jest nieprawidłowe (por. np. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 26 marca 2020 r., *Simpson/Rada i HG/Komisja*, C-542/18 RX-II i C-543/18 RXII, z dnia 6 października 2021 r., C-487/19, *W.Ż.*, z dnia 29 marca 2022 r., C-132/20, *Getin Noble Bank S.A.*). Dotyczy to również przepisów regulujących przydział spraw i kształtowanie składów orzekających w konkretnych sprawach (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 14 listopada 2024 r., C-197/23, *S.*). W taki sam sposób należy rozumieć wymagania wynikające z art. 45 ust. 1 Konstytucji, mimo pewnych różnic w ujęciu gwarancji prawa do sądu w art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 6 ust. 1 EKPCz i art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (KPP UE). Standard ustanowiony w tych regulacjach jest bowiem zbieżny, a w pracach nad projektem Konstytucji przyjęto, że poziom gwarancji przewidziany w tej mierze w przyszłej konstytucji nie powinien być niższy niż w ratyfikowanych przez Polskę umowach międzynarodowych (por.

Biuletyn Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego nr XV, s. 77, nr XXXVII, s. 98 i nr XXXIX, s. 48 i n.).

Wymagało zatem uwzględnienia, że zarządzenie Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej z dnia 27 listopada 2024 r. dotyczące wyznaczenia skład orzekającego, zostało na podstawie art. 80 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, jedn. tekst: Dz. U. z 2024 r., poz. 622 (dalej – „u.SN”) wydane przez osobę powołaną na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej z dniem 1 października 2024 r., mimo:

1. objęcia urzędu sędziego Sądu Najwyższego po przeprowadzeniu postępowania nominacyjnego z udziałem Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3, dalej – „ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r.”), którego kształt i przebieg naruszał przepisy Konstytucji i konsekwencje prawomocnych orzeczeń sądowych w stopniu uzasadniającym uchylenie prawomocnym wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 maja 2021 r., II GOK 2/18, kończącej to postępowanie uchwały Krajowej Rady Sądownictwa nr 330/2018 z dnia 28 sierpnia 2018 r., przez co oparty na tej uchwale akt powołania do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego został *ex post* pozbawiony podstawy w postaci wymaganej w art. 179 Konstytucji uchwały Krajowej Rady Sądownictwa obejmującej wnioski o powołanie do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego (por. uchwała połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA 1-4110-1/20, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2024 r., II PSKP 21/23, OSNP 2024, nr 12, poz. 117 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2019 r., III CZP 25/19, z dnia 2 września 2021 r., III CZP 11/21 i z dnia 23 września 2022 r., III CZP 43/22);
2. uczestniczenia w zgromadzeniu sędziów Izby Cywilnej zwołanym na dzień 10 września 2024 r. w celu dokonania wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej (dalej – „zgromadzenie”) wyłącznie osób powołanych do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego z rażącym naruszeniem prawa, w okolicznościach takich

samych bądź zbliżonych do określonych powyżej, których uczestnictwo w składach orzekających Sądu Najwyższego, z racji wadliwości powołania, prowadzi do systemowego pozbawienia stron prawa do rozpoznania sprawy przez niezależny, bezstronny i niezawisły sąd ustanowiony ustawą w rozumieniu art. 6 ust. 1 EKPCz (por. np. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 3 lutego 2022 r., nr 1469/20, *Advance Pharma Sp. z o.o. przeciwko Polsce*) i art. 47 KPP UE w związku z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE (por. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 21 grudnia 2023 r., C-718/21, *LG* i z dnia 7 listopada 2024 r., C-326/23, *Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów*);

3. przewodniczenia zgromadzeniu przez osobę wskazaną uznaniową decyzją Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej podjętą na podstawie art. 13 § 3 u.SN, który to przepis w sposób oczywisty narusza zasadę trójpodziału władz (art. 10 Konstytucji) i konstytucyjnie gwarantowaną niezależność i autonomię organizacyjną Sądu Najwyższego względem organów władzy wykonawczej (art. 173 Konstytucji), jak również mimo uchylenia przez Prezesa Rady Ministrów w dniu 9 września 2024 r. kontrasygnaty (art. 144 ust. 2 Konstytucji) udzielonej uprzednio wobec postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 sierpnia 2024 r. (M.P. poz. 799) w sprawie wyznaczenia przewodniczącego zgromadzenia sędziów Izby Cywilnej Sądu Najwyższego;
4. zwołania zgromadzenia przez sędzię Sądu Najwyższego J. M., która w poprzedniej kadencji została powołana na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej, mimo że postępowanie prowadzące do wyłonienia kandydatów na to stanowisko zostało przeprowadzone wadliwie, przy sprzecznie ówczesnej większości sędziów Izby Cywilnej, na podstawie rozwiązań ustawowych rażąco naruszających zasadę odrębności i niezależności władzy sądowniczej (art. 173 Konstytucji), z pominięciem uchwały zgromadzenia sędziów Izby Cywilnej z dnia 29 czerwca 2021 r. odraczającej zgromadzenie wyborcze i w sposób, który uniemożliwiał większości sędziów Izby Cywilnej wybór kandydatów cieszących się poparciem niezbędnym do sprawowania tego urzędu (por.

postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2022 r., III CZP 43/22 i z dnia 3 kwietnia 2023 r., II CSKP 501/22).

Sytuacja, w której ustawowe uprawnienia przewidziane dla Prezesa Sądu Najwyższego, w tym dotyczące działalności orzeczniczej izby Sądu Najwyższego, takie jak kształtowanie składów orzekających w konkretnych sprawach (art. 80 § 1 u.SN), są realizowane przez osobę powołaną na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego w przedstawionych powyżej okolicznościach, ma charakter nadzwyczajny i powoduje nieskuteczność czynności o charakterze jurysdykcyjnym, w tym zarządzeń i innych aktów podejmowanych przez wadliwy obsadzony organ Sądu Najwyższego, którym jest Prezes Sądu Najwyższego (por. także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2023 r., II CSKP 1588/22 i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2023 r., III CZP 1/22, w których zwrócono uwagę na konsekwencje pełnienia funkcji kierowniczych w Sądzie Najwyższym, w tym funkcji Prezesa Sądu Najwyższego, przez osoby wadliwie powołane do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego w postępowaniu toczącym się z udziałem Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r.).

W przypadku zarządzeń o wyznaczeniu składu orzekającego dokonywana *de lege lata* ocena wpływu tej wadliwości na dopuszczalność merytorycznego rozpoznania sprawy przez obsadzony w ten sposób skład orzekający Sądu Najwyższego musi jednak uwzględniać ryzyko rzeczywistego oddziaływania wadliwego wyznaczenia składu orzekającego na spełnienie wymogu zapewnienia stronom prawa do rozpoznania sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą, w przypadku, gdy sędziowie tworzący skład sądu zastali prawidłowo powołani do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego oraz uwzględniać konieczność realizowania przez Sąd Najwyższy jego konstytucyjnych i ustawowych funkcji w sferze ochrony prawnej w obliczu kryzysowej sytuacji w wymiarze sprawiedliwości, w tym zwłaszcza zapewnienia stronom prawa do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie (art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 6 ust. 1 EKPCz i art. 47 KPP UE). Należało to uwzględnić, mimo strukturalnego charakteru i wagi problemu nieprawidłowej obsady organów Sądu Najwyższego, w tym stanowiska Prezesa Sądu Najwyższego

kierującego pracą Izby Cywilnej, wynikającego zarówno z wadliwości postępowań nominacyjnych na stanowiska sędziowskie w Sądzie Najwyższym prowadzonych z udziałem Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r., jak i wadliwości postępowania, w którym dokonano wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego.

Uwzględniając również, że strony zostały prawidłowo zawiadomione o składzie orzekającym i nie zgłosiły zastrzeżeń wobec tego składu orzekającego Sądu Najwyższego oraz niezawisłości i bezstronności jego członków, Sąd Najwyższy uznał, iż nie było przeszkód do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy.

W judykaturze utrwalone jest stanowisko, że postanowienia umowne obejmujące tzw. klauzule przeliczeniowe, określające kurs CHF do waluty polskiej za pomocą mechanizmu opartego o stosowanie klauzul kursowych ustalanych jednostronnie przez bank, stanowią niedozwolone postanowienia umowne. W judykaturze podkreślono, że określenie wysokości zobowiązania konsumenta z odwołaniem się do tabel kursów ustalanych wyłącznie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów ustalania wysokości kursu, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równość stron. W świetle art. 385¹ § 1 k.c. nie budzi wątpliwości, że tego rodzaju klauzule abuzywne są bezskuteczne. Stanowisko, które w tym zakresie wyraził Sąd Apelacyjny nie uzasadnia zarzutu dokonania błędnej wykładni lub wadliwego zastosowania art. 385¹ § 1 k.c. Wbrew stanowisku skarżącego Sąd Apelacyjny określił również prawidłowo przedmiot postanowień umowy podlegający ocenie z punktu widzenia „postanowienia umowy zawieranej z konsumentem”.

Sąd Apelacyjny stwierdził także, że wyeliminowanie z umowy postanowień dotyczących stosowania tabel kursowych nie zezwala na wykonywanie umowy bez zasadniczej zmiany jej charakteru i utrzymanie umowy wobec braku kryterium w oparciu o które suma pieniężna wyrażona w walucie polskiej miałaby zostać przeliczona na walutę obcą, a w konsekwencji ustaleniu wysokości świadczeń kredytobiorców. Z tego względu uznał, że utrzymanie umowy w kształcie zamierzonym przez strony nie jest możliwe, a jej uzupełnienie przez sąd jest

niedopuszczalne. Skutkowało to w ocenie Sądu drugiej instancji nieważnością (bezskutecznością) całej umowy, a związane z tym dalsze konsekwencje są uzależnione od tego, czy nieważność umowy zagraża konsumenta, co otwierałby dopiero drogę do zastąpienia klauzul niedozwolonych, o ile konsument nie sprzeciwił się temu, obstając przy nieważności całej umowy. Sąd drugiej instancji stwierdził zaś, że powodowie konsekwentnie domagali się stwierdzenia nieważności umowy, będąc świadomi związanych z tym skutków prawnych.

Sąd Apelacyjny ocenił prawidłowo, że stwierdzenie abuzywności klauzuli ryzyka walutowego powoduje, iż utrzymanie umowy nie jest możliwe. Powyższe stanowisko Sądu Apelacyjnego pozostaje w zgodzie z aktualnym, utrwalonym stanowiskiem judykatury, uwzględniającym orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej dotyczące wykładni przepisów Dyrektywy 93/13. Oceny tej nie podważa zmiana przepisów Prawa bankowego dokonana na mocy ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw. Wbrew stanowisku skarżącego za możliwością utrzymania umowy zawartej przez strony nie przemawia również treść art. 41 prawa wekslowego. Zawarte w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia prawa materialnego kwestionujące stwierdzone przez Sąd Apelacyjny skutki abuzywności postanowień umowy dotyczących tabel kursowych były zatem nieuzasadnione.

W orzecznictwie wyrażono także stanowisko, że klauzule waloryzacyjne, które w umowie kredytu nie zostały wyrażone w sposób jasny i precyzyjny podlegają badaniu pod kątem abuzywności i przyjęto, iż w celu zrealizowania przez bank obowiązków informacyjnych o ryzyku walutowym i kursowym w związku z zawarciem umów kredytowych indeksowanych do waluty obcej lub denominowanych w walucie obcej, nie jest wystarczające wskazanie w umowie, że ryzyko kursowe ponosi kredytobiorca oraz odebranie od niego oświadczenia o standardowej treści odnośnie poinformowania o ponoszeniu przez kredytobiorcę ryzyka wynikającego ze zmiany kursu waluty obcej. Klauzula ryzyka walutowego i klauzula kursowa mogą funkcjonować tylko łącznie i stanowią klauzulę indeksacyjną określającą główne świadczenia stron w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Stanowisko Sądu drugiej instancji w tym zakresie było zatem także uzasadnione.

Z tych względów skarga kasacyjna była pozbawiona uzasadnionych podstaw i podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 102 w zw. z art. 391 § 2 i art. 398²¹ k.p.c.

Monika Koba Dariusz Zawistowski Grzegorz Misiurek